

ODRZEĆ (57) *vb pf*

o oraz e jasne.

inf odrzeć (15). ◇ *fut* 3 *sg* odrze (2). ◇ 3 *pl* odrą (4). ◇ *praet* 3 *sg m* odarł (4). ◇ 3 *pl m pers* odarli (10). ◇ *imp* 2 *sg* odrzy (5). ◇ *con* 3 *sg m* by odarł (1). ◇ 3 *pl m pers* by odarli (1). ◇ *con praet* 3 *pl m pers* by byli odarli (1). ◇ *impers praet* odarto (5). ◇ *con* by odarto (2). ◇ *part praet act* odarszy (4), odarwszy (2), odarłszy (1) *FalZioł*; odarszy *RejAp*, *RejPos*; odarwszy *GostGosp*; odarszy : odarwszy *LibMal* (2:1).

Sł stp notuje, Cn s.v. ogołocić, Linde XVII w.

1. *Oderwać zewnętrzną warstwę* (37) : Schinden. Odrzeć. Obiąć. Excoriare. *Calag* 417a.

a. *O powłoce naturalnej, zwłaszcza skórze i korze; depectere* *Mącz* (24) :

odrzeć kogo, co [= z kogo a. z czego się odrywa; w tym: żywotne (8) = zedrzeć skórę ze zwierzęcia] (11): *ZapWar* 1513 nr 2159; Wezmi Liżkę młodą/ [...] odrzi gi á fkray na małe fztuczki *FalZioł* V 110, V 112, 116; Item Na Glynkach konya yednego thefz zabili y odarli *LibMal* 1545/107v, 1545/107; *RejPos* 306. *Cf* »odrzeć z skory«.

odrzeć co [= co się odrywa] (11): *RejRozpr* G2v *cf* *Przysłowia*. *Cf* *odrzeć co z kogo, z czego; »odrzeć skórę«*.

odrzeć co z kogo, z czego (8): *FalZioł* V 113; *Depectere frondium caniciem*, *Mech* odrzeć z drzew. *Mącz* 285d; *RejZwierc* 217v. *Cf* »odrzeć skórę«.

Przysłowia: Trudno przedepsy kobyłą odrzecz. *ZapWar* 1513 nr 2159.

Trudność fuche łyká odrzeć [o rzeczy niewykonalnej] *RejRozpr* G2v.

Skępiec y z Dębu radby odarł łyká *RejZwierc* 217v.

Zwrot: »odrzeć skórę [w tym: z kogo (2), z czego (żywotne) (3)], z skory [kogo (2), co (żywotne) (2)]« [szyk zmienny] (7:4): Dzieci telko iego [gawrona] niezłe ku iedzeniu zwłafzcza odarłfi ie zfkori *FalZioł* IV 23a; kony trzech na blonyv za bozym czyalem zabili, fktorych fkori odarwłchi Garbarzevi yednemv przedali *LibMal* 1545/107, 1545/106, 107v, 108; *GroicPorz* bv; kápłani onego czártá podwiedli nań brátá Polemonowego okrutniká/ iż go dał bić/ męczyć/ potym żywo odrzeć s fkory. *BielKron* 144v, 114, 260, 327; *RejZwierc* 160.

Szereg: »odrzeć a obłyśić« (1): iż ia przeto każę odrzeć á obłyśić ty márne głowy ich *RejPos* 306.

Przen [co = co się odrywa] (2) : Iáko fthoią oni mizerni Lázárwowie v drzwi bogaczow onych/ ktorzy wyffáli mleko ich/ á odarli wełnę ich/ á iefzcze ie czáfem kijem biją odganiáiąc *RejZwierc* 189.

Zwrot: »skórę starą z siebie odrzeć« = *zmienić się* (1): Piotr Duchem Bożym fprawiony [...]: wciálną dziurę leść/ y fkorę ftárą z fiebie odrzeć [...] y rofkofzámí wśzytkiemi wzgárdzić vmyślił. *SkarŻyw* 570.

b. *O ubiorze; exornare* *Mącz* (7) :

odrzeć kogo (6): I odarli zabithego y thlomok mv wzyáli *LibMal* 1547/128v. *Cf* *odrzeć kogo z czego*.

odrzeć kogo z czego (5): ta^mże fie dopiro nań [na Jezusa] rzucili/ ij z iego fukienki wlołneé go odarli. *OpecŻyw* 138, 128, 135; *OpecŻywSandR* nlb 5; *exornare*, Odrzeć kogo z ochędożenia *Mącz* 269c.

W przeciwstawieniu: »odrzeć ... oblec« (1): A tako rzuciwłfy lie nán/ z iego gij łukiénki niemilofciwie odarli a w odzienijé czyrwoné pawloczné łprofné ij wielmi łtaré go oblekli *OpecŻyw* 128.

Przen [co = co się odrywa] (1) :

W przeciwstawieniu: »odrzeć ... oblec« (1): Tákże też ci nálzy brácia/ gdy z nich pięknym vpominaniem á rozważnemi przefrogámi then brud ich obyczáiw łprofnych chcą odrzeć á w piękne ie obyczáie oblec/ tedj im to bárzo nie miło *RejZwierc* 105.

c. *O dachu i poszyciu dachowym; nudare Vulg* (4) :

odrzeć co [= dom] (1): ták też kázdey rzeczy popráwić/ co ná cieśle należy: ktory omiełzka/ kárác/ álbo dom odrzeć. *GostGosp* 60.

odrzeć co [= dach] (3): Gdy lie łtare połzyćie popłuie/ á nie godzi lie go popráwić/ tedy odárwłzy łnopki rządnie rozwiézác/ y ná gromádzie mieć *GostGosp* 52; A nie mogác go przedeń przynieść dla rzełze/ odárli dách tám gdzie był Pan: á przebráwłzy połáp, łpuścili łozko *WujNT Mar* 2/4, s. 132.

d. *O poszyciu roślinnym* [co = z czego się odrywa] (1) : stringere ripas, Brzég ogolić/ odrzeć. *Mącz* 421a.

2. *Boleśnie otrzeć skórę* [co (część ciała) czemu (żywotne)] (2) : myłliwiec [...] Obá boki odrze łzkápie *RejRozpr* H2; Iáko kiedy piękny koń co buiał po łące/ Gdy mu odrą włzytek grzbiet ieżdząc ná záiące/ Albo go w bronę wprzégą/ wnet połtawę zmieni *RejWiz* 57v.

3. *Pozbawić jakąś rzecz jej najważniejszych części i zabrać je* (2) :

odrzeć co [= z czego się zabiera] (1): Item powyedzial yłch therałz przed Szwyąthi wofz odarli tho iefł kola v Rydwana kthorich bilo 8 *LibMal* 1544/78v.

odrzeć co [= co się zabiera] (2): Item cztherzi kola wkonynye lony odarł *LibMal* 1544/77v, 1544/78v.

4. *Obrabować, okraść, złupić; despoliare Vulg; depeculań Mącz* (16) :

odrzeć kogo (6), *co* (żywotne) (1): *PatKaz III* 134v; iż [lelek] w noczy więczyey latha pałtwy łzukaiącz, A kiedyby we dnie latał/ tedyby go drudzy ptaczy odarli *FalZioł* IV 25d; A nałobie nicz nieniefie Gdzes go odárto na lefię *RejKup* v6; Pátrrze w nocy iednemu áno łkrzynię łupią/ A drugie też odárto co ieździli s kupią. *RejWiz* 140; Człowiek ieden łśedł z Ieruzálem do Ierychá/ y w padł ná łotry: Ktorzy go też y odárli *Leop Luc* 10/30; *Mącz* 450a; *SkarŻyw* 97.

Szereg: »odrzeć, złupić« [szyk 1:1] (2): *PatKaz III* 134v; Extersum atque eversum relinquere fanum aliquid, Złupić/ odrzeć kościół nieyáki. *Mącz* 450a.

Przen (7) :

odrzeć kogo (6): lámifz ią [bestię] pothym poczną w nienawiści mieć/ ták iż ią odrą/ obnáżą/ y łpułtołzą/ y miáłto iey rozłzárpaią *RejAp* 146. Cf *odrzeć kogo z czego*.

odrzeć co z kogo (1): což owłzem rozumiełz o tych/ ktorzy nie tylko áby ie nákarcić álbo przydziać mieli/ ále y tho ich włafne rádzyby byli z nich odárli *RejAp* 164.

odrzeć kogo z czego (5): Nákoniec/ z imienia Kápláńłkiego onego odárto *OrzRozm* Kv; *Mącz* 286b; A gdy ie grzech odarł z oney niewinności ich/ iuz poználi nágość á odárcie łwoie. *RejAp* 45, 146v; *RejPos* 210.

W połączeniu szeregowym (1): RejAp 146 cf odrzeć kogo.

Szereg: »odrzeć i obłupić« (1): A zgwalcíwłzy łumnienie ono iey [duszy] niewinne/ á odárfzy y obłupiwłzy ią ze włzytkiego/ márníe á łrodze zránili ią onemi łprołnołcíałmi á grzechy nieznołsnemi łwiátá tego RejPos 210.

*a. Oszukać przy pobieraniu zapłaty lub płaceniu [kogo] (2) : S kárczmarzem łie pobráciemy/ Ná włzytkim go opátrzymy/ Bołmy tácy ludzie dobrzy/ Iuż ty nas kárczmarzu odrzy *BielKom* E7; Izaż człówek vkole (álbo odrze) [*adfiget*] Bogá/ iż wy mnie vkalaćie (álbo odzieraćie). *Leop Mal* 3/8.*

Synonimy: 4. obłupić, złupić.

Formacje współrdzenne cf DRZEĆ.

*Cf **ODARCIE, ODARTY, ODRANY, [ODRZYSKORA]***

MP, RS